

Dr. Kókai Sándor, a Balassa Iván Emlékérem 2021. évi díjazottja

Dr. Kókai Sándor professzor, a geográfusok által művelt történeti földrajz kiemelkedő egyénisége, hatvan éves. Ez egy olyan időhatár, amikor az ünnepeltről összegző-értékelő laudációt fogalmazunk meg, melyben tiszteletünk és elismerésünk mellett munkássága sikeres folytatására is szeretnénk ösztönözni, és minden jót kívánni. Kókai Sándor eddigi életművét, a földrajztanárképzés, a tudományos – régiókhöz is kötődő – kutató és tudományos közéleti tevékenységét a Bodrogi Művelődési Egyesület Balassa Iván Emlékérem adományozásával ismeri el.

Kókai Sándor életprogramjában kettős célkitűzést állított maga elé: a tanári és a tudományos kutató, értékfeltáró és -közvetítő munka együttes művelését. Ennek megvalósításához szükséges feltételeket a pályakezdő éve (1985-1988) után a Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszékén találta meg. Főiskolai kinevezése (1988) óta eltelt harminchárom év alatt a tanár- és idegenforgalmi szakemberképzés feladatait, és néhány ciklusban a tanszékvezetői és intézetigazgatói tisztségét is ellátva, folyamatosan foglalkozott a Kárpát-Pannon térség történeti földrajzi kutatásával.

A történeti földrajz – tudományunk definíciója szerint – olyan történeti tértudomány, amely az emberi tevékenységek (aktivitások) térben releváns folyamataival, az antropogén tájformálással és az ezekből eredő térstruktúrákkal foglalkozik a múlt egy időszakában vagy teljes folyamatfeltárásként. Kókai Sándor történeti földrajzi kutatómunkáját a szülőföldjén, Kiszombor tágabb környezetében, a Marosszög történeti tájrekonstrukciójával és népességvizsgálatával kezdte. Hisztogeográfiai kutatásait később az Alföld más tájegységére, pl. a Bodrogi közre, a Felső-Tisza-vidék többi kistájaira és a Nyírségre, majd a Kárpát-medence domb- és hegyvidéki tájaira is kiterjesztette. A Bodrogi köz és a szomszédos Zempléni-hegység iránti érdeklődése összefügg azzal, hogy a tanári pályafutásának első színhelye a két táj határán, Sátorajújhely városában, a nagy múltú gimnázium volt.

A tanszéki műhely az 1970-es évektől kezdődően a Kárpát-medence (a történelmi Magyarország) teljes területére kiterjedő hisztogeográfiai kutatásokat folytat, és külső munkatársakkal, régészekkel, történettudósokkal és néprajzkutatókkal együttműködve interdiszciplináris-jellegű konferenciákat rendez, és ezek anyagát megjelenteti. A műhelytagokhoz hasonlóan, Kókai Sándor is a Kárpát-medence kutatójává

vált, kiemelten foglalkozva a Bánság történeti tájrajzával, tudományterületünk témaköreit meghaladó kultúrföldrajzi, politikai földrajzi és geopolitikai elemzésekkel. A Bánság történeti földrajza (1718-1918) című, több mint négyszáz oldal terjedelmű monográfiája (2010) a honi történeti földrajz kiemelkedő alkotása, egyes vélemények szerint korszakhatára is, mely példát mutat arra, hogyan kellene a tájrekonstrukciós, a tér- (természeti erőforrás) hasznosítására koncentráló kutatásainkat tematikailag gazdagítani.

2004-től a tanszéki kutatóműhely vezetőjeként Kókai professzor feladatköre tudományszervező, könyv- és folyóirat szerkesztő tevékenységgel bővült. S ebben az új életszakaszban is töretlenül folytatta egyéni kutatómunkáját, mindenek előtt a Bánság, továbbá a Kárpát-medence egyes tájegységeinek, mezo- és mikrorégióinak, olykor csak egy-egy település tudományos vizsgálatát. Egyes írásművei a tudományos ismereteink gazdagítása mellett felhasználhatók a település és területfejlesztési tervek kimunkálásához is, tehát gyakorlati jelentőségűek.

Kiemelkedő alkotása a Történeti Földrajzi Közlemények c. tudományos folyóirat alapítása (2013), mely 2015-től a Nyíregyházi Főiskola (2016-tól az Egyetem) Földrajztudományi Intézete és az MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottsága közös kiadványaként jelenik meg. Az említett Történeti Földrajzi Albizottság 2015. április 25-én, Sárospatakon a trinitáriusok egykori kolostorépületében, a jelenlegi tartózkodási helyünkön alakult meg. E két alkotás, pontosabban fogalmazva, Kókai Sándor folyóirat szerkesztői és albizottság-elnöki szerepköre megerősítette és gazdagította történeti földrajzi kutatóműhelyünket.

A tanszék (intézet) 2001-től 2018-ig Szerencsen, dr. Gál András gimnáziumi igazgatóval együttműködve, kezdetben regionális, a Zempléni-hegység és tágabb környezetével foglalkozó, majd dr. Marosi Sándor (1929-2009) akadémikus kezdeményezésére országos táj-, történeti földrajzi konferencia-sorozatot rendezett. A "magyar földrajz szerencsi műhelyében" Kókai Sándor aktív szerepet vállalt és sok tanulmánnyal gazdagította Tokaj-Hegyalja, a Bodrogek, a Hernád-völgy történeti tájrajzát, és közreműködött Szerencs város monográfiája (2005), A Zempléni-hegység földrajzi lexikona (2009), a pályatársainkról szerkesztett tiszteletkötetek, valamint A Kárpát-medence történeti vallásföldrajza (2016, 2017) c. konferenciakötet megalkotásában. A szerencsi konferencia-sorozatunk befejezése után, 2019-től kezdődően – dr. Tamás Edit történész-geográfus, a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma igazgatójának köszönhetően – Sárospatakon, az ősi iskolavárosban folytatódik a rendezvénysorozat "Kárpát-Pannon térség: tájak, népek, tevékenységek" címmel.

Kókai Sándor a tanszéki műhely tagjaként részese volt annak a paradigmaváltásnak, szaktudományi reformfolyamatnak, melynek eredményeként a pártállami korszakban tiltott történeti földrajz megújult és önálló diszciplínává fejlődött.

A vázlatos pályaképben felsorolt teljesítményéhez, hatvanadik születésnapja és kitüntetése alkalmából, szívből gratulálok és kívánom, hogy tudományos műhelye a jövőben is a magyar nemzeti identitás erősítő helye legyen.

Dr. Frisnyák

Sándor

a Bodrogi Művelődési Egyesület

alelnöke

Elhangzott 2021. szeptember 13-án Sárospatakon, a Bodrogi Művelődési Egyesület közgyűlésén

Nagy Miklós Mihály: Tudománytörténeti széljegyzet új történeti földrajzi monográfiánkhoz. Kókai Sándor: A Bánság történeti földrajza (1718-1918), A Bánság helye és szerepe a Kárpát-medence földrajzi munkamegosztásában. Közép-Európai Közlemények 2010. 3. évf. 3. pp. 176-185.

Horváth Gergely szerk.: A magyar földrajz szerencsi műhelye. Tanulmányok dr. Gál András kutató-tanár, gimnáziumi igazgató tiszteletére. Szerencs, 2018. 359 p.

Munkásságáról bővebben: Dövényi Zoltán: Nemcsak Bánság! Kókai Sándor és a történeti földrajz.

Történeti Földrajzi Közlemények, 2021. 9. évf. 1-2. pp. 312-318.: Sipos Anna Magdolna – Nagy Miklós Mihály: "...A lokális sajátosságokon túllépve" – Kókai Sándor földrajzi munkássága a tudománymetria tükrében. Történeti Földrajzi Közlemények, 2021. 9. évf. 1-2. pp. 319-347.

